בְּתוֹרֵי – בפועלים המנהיגים את שוריו של בעל הבית, ועל ידם נעשית חרישת הכרמים ובצירתם, דְּנָפֵישׁ פְּסֵידֵיהוּ – שאם אין משגיחים עליהם נגרם הפסד מרובה, כיון שאינם חסים על ממון בעל הבית ומוליכים את השוורים מעל הגפנים והנטיעות ומקלקלים אותם, ואף השוורים ניזוקים מזה:

שנינו במשנה: שׁוֹטְחָהּ לְצוֹרְכָהּ אֲבָל לֹא לְכָבּוֹדוֹ וְכוּ':

אִיבָּעְיָא לְהוּ – הסתפקו חכמי הגמרא, השתמשות לְצוֹרְכוֹ וּלְצוֹרְכָהּ מַאי – האם מותרת או לא. מביאה הגמרא ראיה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, ששנינו במשנה שׁוֹטְחָהּ לְצוֹרְכָהּ, ומשמע שלְצוֹרְכָהּ אין – מותר לשוטחה, הָא – אבל לְצוֹרְכוֹ וּלְצוֹרְכָהּ, לֹא. דוחה הגמרא: אֵימָא – ראה את הַסֵּיפָא של המשנה, ששנינו אֲבָל לֹא לְכָבּוֹדוֹ, ומשמע שלְכָבּוֹדוֹ הוּא דְּלָא, הָא – אבל לְצוֹרְכוֹ וּלְצוֹרְכָהּ, שַׁפִּיר דָּמֵי – מותר, ונמצא שהדיוק מהרישא והדיוק מהסיפא סותרים זה את זה, אֶלָּא על כרחך מַהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ – אי אפשר לפשוט מהמשנה את הספק.

הגמרא פושטת את הספק ממה ששנינו לגבי מוצא כסות: תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, לֹא יִשְׁטְחֶנָּה לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה וְלֹא עַל גַּבֵּי מָגוֹד [–יתד] לְצָרְכּוֹ, אֲבָל יִשְׁטְחֶנָּה עַל גַּבֵּי מִטָּה וְעַל גַּבֵּי מָגוֹד לְצָרְכָּהּ. ואם נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים, לֹא יִשְׁטְחֶנָּה לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה וְלֹא עַל גַּבֵּי מָגוֹד, בֵּין לְצוֹרְכוֹ וּבֵין לְצוֹרְכָהּ, משום שהוא מתבזה בה בפני האורחים. ומוכח שאסור לשוטח לצרכו ולצרכה. דוחה הגמרא: שָׁאנֵי הָתָם – שונה אופן זה שנזדמנו לו אורחים, כיון דְּמִסְקָלָא קָלֵי לָהּ – שעל ידי שטיחת הכסות הוא שורף אותה, כלומר מזיק לה, אִי מִשּׁוּם עֵינָא – או משום שתשלוט בה עין רעה של האורחים, אִי מִשּׁוּם נַגָּבֵי – או משום החשש שמא יגנבוה האורחים.

הגמרא פושטת את הספק ממה ששנינו לגבי עגלה ערופה: תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, הַכְנִיסָהּ לעגלה לְרֶבְקָה – לצמד בקר שקושרים בו שתים או שלוש פרות, כדי שתינק מאימה, וְתוך כדי היניקה דָּשָׁה את התבואה יחד עם חברותיה, כְּשֵׁרָה להיות עגלה ערופה אף על פי שנאמר (דברים כא ג) 'וְלָקְחוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה בְעֹל', ועגלה זו נעשתה בה עבודה, והטעם, מפני שהכניסה לצורכה ולא התכוין שתדוש ואין זה נחשב שנעשתה בה עבודה. אבל אם הכניסה בין הפרות בשעה שהן דשות בְּשִׁבְלִיל שֶׁתִּינַק וְגם בשביל שתָּדוּשׁ, פְּסוּלָה, מפני שהכניסה גם לצורכו, וזה נחשב שנעשתה בה עבודה. מוכיחה הגמרא: וְהָא הָכָא – והרי באופן זה, דְּלְצוֹרְכוֹ וּלְצוֹרְכָהּ הוּא, וְקָתָנֵי – ושנינו שפְּסוּלָה, ואם כן נפשוט מכאן שגם לגבי אבידה אסור לשטוח את הכסות לצרכו ולצרכה, כיון שהוא נחשב כמשתמש לצורכו.

דוחה הגמרא: שָׁאנֵי הָתָם – שונה הדין של עגלה ערופה, משום דְּאָמַר קְרָא (דברים כא ג) 'אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ' מִכָּל מָקוֹם, שאם התורה היתה כותבת 'עָבַד', הייתי אומר שאין העגלה נפסלת אלא אם עשה בה עבודה, ואם הכניסה לצורכו ולצורכה אין זה נחשב שעשה בה עבודה, אבל משמעות התיבה 'עָבַד' היא שכל שנעשתה בה עבודה ואפילו ממילא, נפסלה, ולכן גם אם הכניסה לצורכו ולצורכה נפסלה, שהרי סוף סוף נעשתה בה עבודה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך שכל שנעשתה בה עבודה נפסלה, אֲפִילּוּ בְּרֵישָׁא שהכניסה רק לצורכה נַמִּי – גם תפסל, שהרי סוף סוף נעשתה בה עבודה. מתרצת הגמרא: הָא – דינים אלו ששנינו לגבי עגלה ערופה, לֹא דָּמְיָא אֶלָּא לְהָא – אינם דומים אלא לפרה אדומה, דְּתָנֵי, שֶׁכֵּן עָלֶיהָ – על פרה אדומה עוֹל, כְּשֵׁרָה, ואף על פי שנאמר בתורה (במדבר יט ב) 'אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל', ומשמע שכל עול פוסל בה, מכל מקום אינה נפסלת בעליית העוֹל כיון שאין לבעלים שום ענין ותועלת בעליה זו, אך אם עָלָה עָלֶיהָ זָכָר לבועלה, פְּסוּלָה, כיון שנוח לבעלים בעליה זו שעל ידה הוא מעמיד ממנה ולדות, וכמו שאין הפרה נפסלת אלא אם נוח לבעלים בעליה זו, כך בעגלה שהכניסה לרבקה כדי שתינק, ואין לו תועלת במה שהיא דשה כיון שהתבואה נידושת על ידי הפרות האחרות, אינה נפסלת בכך, אבל בסיפא שהכניסה גם כדי שתדוש וודאי נוח לו בזה, נפסלה, שהרי כשנוח לו בעבודתה, נפסלת גם כשנעשתה בה עבודה ממילא.

מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא – מה הטעם לחלק אם נוח לבעלים והם חפצים בדבר או שלא נוח להם ואינם חפצים בדבר. מבארת הגמרא: כְּדְרַב פָּפָּא, דְּאָמַר רַב פָּפָּא על הפסוק שנאמר לגבי עגלה ערופה (דברים כא ג) 'אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ', אִי כְּתִיב – אם היה כתוב בפסוק 'עוֹבַד' וְקָרִינַן – וגם היינו קוראים 'עוֹבֵד', הָוֶה אָמִינָא – היינו אומרים שעגלה ערופה נפסלת כל שנעשתה בה מלאכה ואֲפִילּוּ מְמֵילָא, וכן פרה אדומה היתה נפסלת בכל עליה ואפילו ממילא, והיה הדין שגם אם עלה עליה עוף נפסלה. וְאִי כְּתִיב – ואם היה כתוב 'עָבַד' וְקָרִינַן – וגם היינו קוראים 'עֵבֵד', הָוֶה אָמִינָא – היינו אומרים שאין העגלה נפסלת עַד דְּעָבַד בָּהּ אִיהוּ – עד שיעשה בה הבעלים עבודה בידים, וכן פרה אדומה לא היתה נפסלת אפילו אם עלה עליה זכר, אמנם הַשְׁתָּא דִּכְתִיב – עכשיו שכתוב בפסוק 'עָבַד' שמשמע שנפסלת רק אם עשה בה עבודה בידים, וְקָרִינַן – ואנו קוראים את הפסוק 'עוֹבַד' שמשמע שגם אם נעשית בה מלאכה מאליה נפסלה, הרי זה בא ללמד, שבְּעֵינַן עוֹבֵד דּוֹמְיָא דְּעָבַד – שצריך שהמלאכה הנעשית מאליה תהיה דומה למלאכה שנעשית על ידי הבעלים, מַה עָבַד דִּניחָא לֵיהּ – וכמו שמלאכה הנעשית על ידי הבעלים נעשית ברצון הבעלים, אַף עוֹבַד דִּניחָא לֵיהּ – כך אין העגלה נפסלת על ידי מלאכה אלא אם נוח לבעלים במלאכה זו:

שנינו במשנה: כְּלֵי כֶסֶף וּכְלֵי נְחוֹשֶׁת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן לצרכן אבל לא לשחקן וְכוּ':

תָּנוּ רַבָּנָן, הַמּוֹצֵא כְּלֵי עֵץ, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשִׁבְיל שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ. מצא כְּלֵי נְחוֹשֶׁת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּחַמִּין וכל שכן בצונן, אֲבָל לֹא עַל יְדֵי הָאוּר – לא יתן הכלי על האש, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִיזָן – שהוא שוחק על ידי האש את הכלי. מצא כְּלֵי כֶסֶף, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּצוֹנָן, אֲבָל לֹא בְּחַמִּין מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִירָן. מצא מַגְרִיפוֹת – כלי העשוי לגרוף כירות ולהפריד בין תאנים המודבקים זה לזה וְקַרְדּוּמוֹת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּרֵךְ – לגרוף דבר רך, אֲבָל לֹא בְּקַשֶּׁה – לגרוף דבר קשה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתָן – שהם נפגמים על ידי זה. מצא כְּלֵי זְהָב וּכְלֵי זְכוּכִית, לֹא יִגַּע בָּהֶן עַד שֶׁיָּבֹא אֵלִיָּהוּ. מוסיפה הברייתא, כְּדְרַב שֶׁאָמְרוּ שישתמש בכלים בַּאֲבִידָה, כָּךְ אָמְרוּ בְּפִקָּדוֹן.

שואלת הגמרא: מַאי עֲבִידְתַּיהּ גַּבֵּיהּ – מדוע חייב הנפקד לטפל בכלים, הלא המפקיד עצמו יכול לשמור על חפציו שלא יתקלקלו. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אַדָּא בַּר חָמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, מדובר בְּפִקָּדוֹן שֶׁהָלְכוּ בַּעֲלֵיהֶן לִמְדִינַת הַיָּם, ואינם יכולים לטפל בחפציהם והרי זה כמו באבידה:

שנינו במשנה: מָצָא שַׂק אוֹ קוּפָּה [וְכָל דָּבָר] שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִיטּוֹל חֲרִי זֶה לֹא יִטּוֹל:

מבררת הגמרא: מְנָהֲנֵי מִילֵּי – מה המקור לדין זה שדבר שאין דרכו ליטול פטור מהשבתו. מבארת הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנָן, ממה שכתבה התורה (דברים כב א) 'לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם' אנו למדים שיש פְּעָמִים שֶׁאַתָּה מִתְעַלֵּם, ויש פְּעָמִים שֶׁאי [–שאין] אַתָּה מִתְעַלֵּם, ה א כֵּיצַד, הָיָה המוצא כֹּהֵן וְהִיא – והאבידה נמצאת בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה זָקֵן וְאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ לטרוח באבידה זו, וגם אם היתה האבידה שלו לא היה טורח לקחת אותה, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְלָאכָה שֶׁלּוֹ מְרוּבָּה מִשֶּׁל חֲבֵירוֹ – שבזמן שהוא יטרח בהשבת האבידה הוא משתכר יותר משווי האבידה, לָכֵן נֶאֱמַר 'וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם'.

שואלת הגמרא: לְמַאי אִיצְטְרִיךְ קְרָא – לאיזה אופן נצרך הפסוק ללמדנו שמותר להתעלם, אִילֵימָא – אם נאמר שהוא נצרך לְכֹהֵן וְהִיא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, הרי בזה פְּשִׁיטָא שמותר להתעלם ואין צריך לזה פסוק, שהרי הַאי – החיוב להשיב אבידה הוא מצות עֲשֵׂה שנאמר (דברים כב א) 'הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ', וְהַאי – והאיסור של כהן להיטמא למתים הוא איסור לֹא תַעֲשֶׂה שנאמר (ויקרא כא א) 'לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו', ונאמר (שם ו) 'קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם', וְלֹא אֲתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה, וְתוּ – ועוד, שהרי לֹא דָּחֵינַן אִיסּוּרָא מִקַּמֵּי מְמוֹנָא – אין דוחים איסור משום הפסד ממון, ואין האיסור להיטמא למתים נדחה מפני הצלת ממונו של בעל האבידה. אֶלָּא – ואם נאמר שהפסוק 'והתעלמת' נצרך לְמִקְרֶה שהמלאכה שֶׁלּוֹ מְרוּבָּה מִשֶּׁל חֲבֵירוֹ, יקשה, שדין זה מְדְּרַב הגמרא: יְהוּדָה אָמַר רַב נַפְקָא – נלמד, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, ממה שנאמר (דברים טו ד) 'אֶפֶס כִּי

לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֶבְיוֹן, ולומדים מהמילה 'בך' שצריך להזהר לא לבוא לידי עניות, ולכן שָׁלַח קוֹדֶם לְשֶׁל כָּל אָדָם, ואין לו להפסיד את דמי מלאכתו כשהיא שוה יותר מאבידת חבירו, ואין צריך ללמוד זאת מ'והתעלמת'. מיישבת הגמרא: אֶלָּא 'והתעלמת' נצרך רק לְזַקֵּן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ, ואגב כך נכתבו בברייתא שאר האופנים.

הגמרא דנה בדין זקן ואינו לפי כבודו: אָמַר רַבָּה, זקן שראה בהמה שאינה לפי כבודו להחזירה, וְהִכִּישָׁהּ – דחפה במקל והזיזה ממקומה, חַיֶּיב בָּהּ להחזירה לבעליה, שכיון שהתחיל במצות השבה התחייב בהשבה גמורה. אופן נוסף שזקן מתחייב בהשבה: אַבָּיֵי חֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבָּה – היה יושב לפני רבה, חֲזָא לְהָנְךָ עֵיזֵי דְּקַיְימוּ – ראה עיזים עומדים, שָׁכַל קָלָא וְשָׁדָא בְּהוּ – לקח גוש עפר והשליך עליהם, אָמַר לֵיהּ רבה, אִיחַיְיבְתְּ בְּהוּ – התחייבת בהשבתם, קוּם אַהֲדְרִינְהוּ – לך החזירם, אף שלא היה זה לפי כבודו של אביי.

אִיבַּעְיָא לְהוּ – הסתפקו חכמים, זקן שֶׁדָּרְכּוֹ לְהַחֲזִיר אבידה בְּעִיר, שאין מצויים שם בני אדם, וְאֵין דַּרְכּוֹ לְהַחֲזִיר בָּעִיר כיון שהוא מתבייש מבני אדם המצויים שם, מַהוּ – האם חייב להחזיר אבידה שמצא בשדה, מִי אֲמְרִינַן – האם אנו אומרים שֶׁהַשָּׂדֶה מְעַלְיָא בְּעַיְנַן – שצריך השבה מעולה שתגיע ליד הבעלים, וְכֵיוָן דְּלַאו דַּרְכֵּיהּ – שאין דרכו לְהַחֲזִיר אבידה בָּעִיר, ממילא אינו יכול להביא את האבידה לבעליה, ולכן לֹא לְחַיַּיב – לא יתחייב גם בשדה. אוֹ דִלְמָא – שמא בְּשָׂדֶה מִיהַת הוּא דְּאִיחַיַּיב לֵיהּ – מכל מקום בשדה הוא מחויב בהשבה, וְכֵיוָן דְּאִיחַיַּיב לֵיהּ – שהתחייב בְּשָׂדֶה והוא מזיזה ממקומה, ממילא אִיחַיַּיב לֵיהּ – התחייב גם בָּעִיר, שהרי הוא כמי שהכישה. מסיקה הגמרא: תֵּיקוּ – הספק לא נפשט.

אָמַר רָבָא, כָּל שֶׁבְּאבידה שָׁלוּ מַחֲזִיר, ואינו נמנע מכך משום בטרוד, בְּאבידה שֶׁל חֲבֵירוֹ נַמִּי מַחֲזִיר. וְכן לענין פריקה וטעינה, כָּל שֶׁבְּמשא שֶׁלּוֹ פּוֹרֵק וְטוֹעֵן אותו על החמור, בְּמשא שֶׁל חֲבֵירוֹ נַמִּי פּוֹרֵק וְטוֹעֵן, אך אם היה נמנע לפרוק ולטעון את משאו משום שאינו לפי כבודו, פטור גם במשא של חבירו.

הגמרא מביאה מעשה הנוגע לדין זקן ואינה לפי כבודו: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוָה קָאָזִיל בְּאוֹרְחָא – היה הולך בדרך, פָּגַע בֵּיהּ הַהוּא גַּבְרָא – פגש בו אדם דַּהֲוָה דָּרֵי פַּתְבָא דְּאוּפֵי – שנשא משא של עצים, אוֹתְבִינְהוּ וְקָא מֵיתְפַּח – הניח אותו אדם את העצים ועמד לנוח, אָמַר לֵיהּ לרבי ישמעאל, דִּלֵּי לִי – הטען עלי את העצים. אָמַר לֵיהּ רבי ישמעאל, כַּמָּה שָׁוִין העצים, אָמַר לֵיהּ, פְּלָנְא דְּזוּזָא – חצי זוז, יָהֵיב לֵיהּ פְּלָנְא דְּזוּזָא – נתן לו רבי ישמעאל חצי זוז וקנה ממנו את העצים, כדי שלא יצטרך לטוענם עליו, וַאֲפְקְרֵיהּ – והפקירם כדי שלא יכשלו בהם בני אדם בגזל, חֲדַר – חזר אותו אדם וּבָעֵי בְּהוּ – בהם מן ההפקר, חֲדַר יָהֵיב לֵיהּ פְּלָנְא דְּזוּזָא – ושוב נתן לו רבי ישמעאל חצי זוז וקנה ממנו את העצים, וַאֲפְקְרֵיהּ – והפקירם. חֲזָיֵיהּ דַּהֲוָה קָא בָּעֵי לְמֵיהְדַּר לְמָזְבֵּיהּ בְּהוּ – ראה רבי ישמעאל שאותו אדם רוצה לזכות בהם שוב, אָמַר לֵיהּ, לְכוּלֵּי עָלְמָא אַפְקְרֵנְהוּ – לכל העולם הפקרתי אותם, וְלָךְ לֹא אַפְקְרֵנְהוּ – אך לך לא הפקרתי אותם.

מקשה הגמרא: וּמִי הָוֵי הֶפְקֵר כִּי הַאי גַּוְונָא – וכי הפקר חל באופן כזה, וְהָתְנַן (פאה פ"ו מ"א), בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, הֶפְקֵר שנעשה לָעֲנִיִּים בלבד, הרי זה הֶפְקֵר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, אֵינוֹ הֶפְקֵר עַד שֶׁיְּהֵא הֶפְקֵר לָעֲנִיִּים וְלָעֲשִׁירִים, כְּפֵירוֹת שֶׁמִּיטָּה שהם הפקר לכולם. מתרצת הגמרא: אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי לְכוּלֵּי עָלְמָא אַפְקְרֵינְהוּ – הפקיר את העצים לכל העולם, ומה שאמר לו שאינו מפקיר עבורו, בְּמִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּאוֹקְמֵיהּ – לא היה אלא לדחותו בדברים כדי שלא ישוב ויזכה בהם.

שואלת הגמרא: וְהָא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי זָקֵן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ הָוֶה, והיה פטור מלטעון לאותו אדם, ומדוע הוצרך לקנות ממנו את העצים. משיבה הגמרא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין הוּא דְּעָבַד – עשה כן, ומעיקר הדין אכן היה פטור מלטעון.

הגמרא מבארת את המקור לנהוג לפנים משורת הדין: דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף בברייתא, על הפסוק (שמות יח כ) וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ יֵלְכוּ בָהּ וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן, 'וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם' זֶה בֵּית חַיֵּיהֶם – שילמדו אומנות להתפרנס ממנה, 'אֶת הַדֶּרֶךְ' זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים, (אֲשֶׁר) 'יֵלְכוּ' זֶה בִּיקּוּר חוֹלִים, 'בָּהּ' זוֹ קְבוּרָה, 'וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה' זֶה הַדִּין, 'אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן' זוֹ לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין:

הגמרא מבארת את הברייתא: אָמַר מַר, (אֲשֶׁר) 'יֵלְכוּ' זֶה בִּיקּוּר חוֹלִים. מקשה הגמרא: הַיְינוּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, וגמילות חסדים בכר למדנו מ'את הדרך', ומדוע צריך לימוד נוסף לביקור חולים. מתרצת הגמרא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְבֶן גִּילוֹ – בן מזלו, דְּאָמַר מַר, המבקר חולה בֶּן גִּילוֹ נוֹטֵל אֶחָד מִשִּׁשִּׁים בְּחָלְיוֹ, וַאֲפִילּוּ הָכִי – ואף על פי כן מִבָּעֵי לֵיהּ לְמֵיזַל לְגַבֵּיהּ – הוא צריך ללכת לבקרו.

'בָּהּ' זוֹ קְבוּרָה. מקשה הגמרא: הַיְינוּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, וגמילות חסדים כבר למדנו מ'את הדרך'. מתרצת הגמרא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְזַקֵּן וְאֵינוֹ לְפִי כְּבוֹדוֹ, שגם הוא חייב להתעסק בקבורה.

'אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן', זוֹ לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא עַל שֶׁדָּנוּ בָהּ דִּין תּוֹרָה. מקשה הגמרא: אֶלָּא דַּיְינֵי דְּמָנְיֹתָא לְדַיְינוּ – וכי ידונו שלא כדין תורה אלא כדיינים הדנים על ידי יסורים ובחזקה. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אֵימָא – אמור כך, לא חרבה ירושלים אלא על שֶׁהֶעֱמִידוּ דַּיְינֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה, וְלֹא עָבְדוּ [–עשו] לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין:

משנה

משנה זו מביאה מקרים שהמוצא פטור מהשבת אבידה, וכמה פעמים צריך המוצא להחזיר את אותה אבידה אם אבדה שוב, וכמה צריך בעל האבידה לשלם למוצא על שבטל ממלאכתו להשיב את האבידה.

המשנה מבארת מתי המוצא חייב בהשבת אבידה ומתי פטור: אֵי זוֹ הִיא אֲבֵידָה שהמוצאה חייב בהשבתה, מָצָא חֲמוֹר אוֹ פָּרָה רוֹעִין בַּדֶּרֶךְ, אֵין זוֹ אֲבֵידָה, מפני שדרכם לרעות בדרכים, ונראה שמדעת הניחום שם. אבל אם מצא חֲמוֹר וְכֵלָיו הַפּוּכִין, דהיינו שהאוכף אינו על גב החמור אלא כנגד כריסו או צדו, או שמצא פָּרָה רָצָה בֵּין הַכְּרָמִים, והיא נחבלת מהכרמים וניזוקת, חַיָּיב זוֹ אֲבֵידָה וחייב בהשבתה, מפני שניכר שאבדו לבעלים.

דין נוסף: מִי שמצא בהמה שאבדה והֶחֱזִירָהּ לבעלים, וּבָרְחָה שוב, וְהֶחֱזִירָהּ וְשוב בָּרְחָה, אֲפִילּוּ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, חַיָּיב לְהַחֲזִירָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב א) 'הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ'.

המשנה מבארת כמה צריך בעל האבידה לשלם למוצא על שבטל ממלאכתו: הָיָה המוצא בָּטֵל בשעה שהשיב את האבידה מִמְּלַאכְתּוֹ השוה סֶלַע, לֹא יֹאמַר לוֹ – לבעל האבידה, תֵּן לִי סֶלַע, שהרי לא טרח בהשבת אבידה כמו שהוא טורח במלאכתו, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל, שרואים כמה מוכן אדם לפחות משכרו כדי לעסוק במלאכה קלה יותר ממלאכתו הרגילה, ואותו שכר יתן לו. ואם אינו רוצה לקחת שכר כפועל בטל, אִם יֵשׁ שָׁם בֵּית דִּין, מַתְנֶה בִּפְנֵי בֵּית דִּין שאינו רוצה להשיב את האבידה אלא אם כן יטול את כל שכרו, וכשמחזיר את האבידה נוטל שכר מושלם. וְאִם אֵין שָׁם בֵּית דִּין, בִּפְנֵי מִי יַתְנֶה ליטול את כל שכרו, ולכן שָׁלוֹ קוֹדֶם ואינו חייב להשיב את האבידה:

גמרא

שנינו במשנה שהמוצא חמור שכליו הפוכים או פרה שרצה בין הכרמים, חייב להשיבם, ומשמע שרק באופן זה חייב להחזיר, ובאופן אחר אין זו אבידה. מקשה הגמרא: אָמוּ כָּל הָנֵי דְּאָמְרִינַן לָאו אֲבִידָה הִיא – וכי כל האופנים שהוזכרו עד משנה זו אינם אבידות. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר – כך הפירוש של המשנה, אֵי זוֹ הִיא כְּלָל אֲבֵידָה שֶׁהוּא חַיָּיב בָּהּ שניכר שהיא נמצאת שם שלא מדעת בעלים, מָצָא חֲמוֹר וּפָרָה רוֹעִין בַּדֶּרֶךְ, אֵין זוֹ אֲבֵידָה, כיון שדרכם לרעות בדרך, וְלֹא מִיחַיַּיב בָּהּ – בהשבתם. אבל חֲמוֹר וְכֵלָיו הַפּוּכִים או פָּרָה וְרָצָה בֵּין הַכְּרָמִים, חֲרֵי זוֹ אֲבֵידָה, כיון שניכר שאין הבעלים יודעים היכן הם, וּמִיחַיַּיב בָּהּ – בהשבתם.

המשך בעמוד קצו

שואלת הגמרא: **וְלָעוֹלָם** – וכי אם מצא אותם רועים תמיד בדרך אין זו אבידה, הרי אם הבעלים היו יודעים היכן הם, היו מכניסים אותם. מיישבת הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים** אין זו אבידה, ויותר מכך הרי זו אבידה.

שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן עד שלשה ימים אין זו אבידה, ויותר מכך זו אבידה, **אִי** – אם רעו **בְּלֵילְיָתָא** – בלילה, **אֲפִילּוּ חֲדָא שַׁעֲתָא נָמֵי** – שעה אחת זו גם אבידה, שהרי אין דרכם לרעות בלילה, **וְאִי בְּיוֹמָא** – ואם רעו ביום, **אֲפִילּוּ טוֹבָא נָמֵי לָא** – גם יותר משלשה ימים אין זו אבידה. מיישבת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא,** מדובר **דַּהֲוָה חָזֵי לָהּ בְּקַדְמָתָא וּבַחֲשַׁכְתָּא** – שראה אותם קודם עלות השחר או אחר שהחשיך הערב, עד **תְּלָתָא יוֹמֵי** – שלשה ימים, **אֲמַרִינַן אֵיתְרַמּוּיֵי אִתְרְמֵי לָהּ וְנַפְקָא** – אנו אומרים שקרה מקרה שיצאה בשעה זו, **טְפֵי** – אך אם ראה אותם יותר משלשה ימים, **וַדַּאי אֲבֵידָה הִיא.**

הגמרא מביאה בריייתא כדברי רב יהודה: **תַּנְיָא נָמֵי הָכִי** – כך שנינו גם בברייתא, **מָצָא טַלִּית וְקַרְדּוֹם**